

Mūzeja gariņš stāsta

10. LATVIEŠU LEĢIONĀRI LATVIJAS OKUPĀCIJAS MŪZEJĀ

Atceros, kā reizi pirms cikcikiem gadiem, jā gan – 2003. gadā, vecajā Mūzeja ēkā bija uzbūvēts bērza sprunguļu ceļš. Tādus būvēja latviešu kaņavīri 2. pasaules kara frontē pie Volchovas. Tas tur tālu ziemeļos, purvos pie Ļeņingradas.

Jā, leģionāri, jā, marts. Sešpadsmitais marts, 1944. gads, kad abas latviešu divīzijas vienīgo reizi cīnījās blakus. Tas bija pie Veļikajas upes otrpus Latvijas robežai. Smagas kaujas, varonība un varoņi. Daudz kritušu varoņu. Bet jau pēc nedaudziem mēnešiem ienaidnieks Latvijas zemē. Es jutu viņu garus visapkārt vecajā ēkā. Tagad pagaidu telpās – kā Zedelgemas bites. Un no ārpuses tieši šai laikā: apmelojumi, apsūdzības un neizpratnes pilni jautājumi. Kāpēc latvieši brīvprātīgi gāja "esesiešos"? Kāpēc piedalījās kara noziegumos? Kāpēc Latvijā viņus godina 16. martā? Kāpēc pie Brīvības pieminekļa? Viņu gari atbildēt nevar. Jāatbild dzīvajiem. Jāatbild, jo viņi bija mūsējie.

Skatos pagaidu ekspozīcijā. Tur blakus latvieši Staļina pulkos, latvieši Hitlera pulkos. Ne vieni, ne otri nevarēja cīnīties savos pulkos par Latvijas brīvību. Jauni latviešu puisi svešās armijās, kuņus neviens nežēloja. Divsimt tūkstošu svešās armijās. Kāpēc? Cik no viņiem palika dzīvi? Puse? Un gids stāsta: "Hitlers 1943. gada 10. februārī pavēlēja izveidot 'Latviešu SS brīvprātīgo leģionu.' Vienīgais pareizais vārds – *latviešu*. Latvieši nederēja kā Hitlera miesassardze, tikai kā kara kalpi. Nebija Latviešu leģiona kā militāras vienības. Latvieši kalpoja, kur viņiem lika. Divas latviešu divīzijas komandēja vācieši. Un brīvprātība izriet no kartītes, ko viņi saņēma: 'Jūs esat iesaukts Latviešu SS brīvprātīgo leģionā.' Padomājiet – brīvprātīgi iesaukts! Kara noziegumi? Neviens latviešu kaņavīrs, dienot vācu armijā, nav notiesāts par kara noziegumiem."

Pat man kā gariņam ir liels niknums, kāpēc mēs savus kaņavīrus nedrīkstētu godināt un pieminēt? Bez vainas par vainīgiem sauktos. Ne tikai Lestenes leģionāru kapsētā, bet jebkur. Un jebkad. Esmu lepns, ka Muzejā gidi skaidro, kā viņi ienāda uzspiestās SS nozīmes, kā viņiem svēts bija Latvijas karoga vairodziņš uz piedurknes. Kā un kāpēc, Vācijā, karām ejot uz beigām, viņi devās uz rietumiem, lai padotos Rietumu Sabiedrotajiem. Kāpēc viņi Zedelgemas gūstā cēla Brīvības pieminekli un svinēja 1945. gada 18. novembri? Un kāpēc daudzi Latvijā karojošie pēc kara turpināja karot Latvijas mežos, lai nebūtu jāvergo padomju Gulagā? Mūsējie.

Atklājot izstādi par latviešu leģionāriem 2003. gada martā, pie bērza sprunguļu ceļa Mūzeja valdes priekšsēdis teica: "Šais dienās mums pieklājas pieminēt tos, kas svešu varu pulkos – ne savas izvēles dēļ – karoja svešajā karā, bet vēl vairāk tos, kas kara laukos palika un kuņu kauliem nav miera zem Latvijas, nedz svešu zemju velēnām, kur atdusas ne tikai viņi, bet viņu nedzimušās ciltis un Latvijas valsts, tautas un zemes nepiepildītās cerības." Es nevarētu labāk. Tā ir mūsu visu lielā, paliekošā sāpe.

Lai godinātu un pieminētu latviešu leģionārus, vēl iespējams ziedot leģendārā pulkveža Viļa Januma piemiņai" ar atzīmi "Pulkveža Januma piemiņai." Par ziedotājiem tiks iekārta stendu grupa par Kurzemi 1944./45. gadā.

Ziedojumi vēl vajadzīgi arī "Piemineklim brīvībai" Zedelgemas gūstekņu nometnē 1945./46. gadā ieslodzītajiem leģionāriem ar atzīmi "Piemineklim Zedelgemā". Par to gariņa 5. stāsts.

Pilna informācija par ziedojumiem agrākajos laikraksta numuros, un Mūzeja mājas lapā: <http://okupacijasmuzejs.lv/lv/ziedot>.

Ar ziedojumu nodrošināts publicitātes projekts